

Diarienummer: DO 2025/549

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L7@regeringskansliet.se

Yttrande över Skärpta krav på svenskt medborgarskap (SOU 2025:1)

Diskrimineringsombudsmannens (DO:s) remissvar är avgränsat till de frågor som berör DO:s uppdrag.

Krav om självförsörjning och längre hemvisttider kan utgöra ett hinder för vissa gruppers lika rättigheter och möjligheter till medborgarskap

I betänkandet föreslås skärpningar av befintliga krav om hemvisttider samt ett nytt krav om självförsörjning vid ansökan om medborgarskap.

DO konstaterar, i linje med utredningen, att förslaget om ett självförsörjningskrav samt den förlängda hemvisttiden kan komma att få negativa konsekvenser för framför allt kvinnor¹ som inte kommer kunna erhålla medborgarskap i lika stor utsträckning som män samt att kvinnor tros behöva vänta längre än män för att nå upp till de nya kraven för medborgarskap.²

Förslaget om krav på självförsörjning riskerar därutöver förstärka de missgynnande effekterna av de krav om språk som förväntas införas för medborgarskap, särskilt för kvinnor men också för andra grupper, så som äldre.

Därutöver riskerar förslaget om krav på att den som söker medborgarskap inte ska ha mottagit försörjningsstöd under de senaste tre åren under en sexmånadersperiod att få särskilt missgynnande effekter för ensamstående föräldrar som oftast är kvinnor. En stor andel utrikes födda, ensamstående kvinnor med barn erhåller försörjningsstöd.³

¹ SOU 2025:1, sid. 476.

² SOU 2025:1, sid 473-476.

³ Försäkringskassan, 2024, "Barnhushållens ekonomi", sid 39.

De föreslagna kraven riskerar, om de genomförs, således få motsatt effekt i relation till syftet med utredningens uppdrag att ”främja ett inkluderande samhälle där individen stärks och ökar sina möjligheter att aktivt delta i samhället”⁴. DO anser därför att det bör övervägas möjliga andra sätt att uppnå det eftersträvade syftet.

Undantag från kravet på självförsörjning för personer med funktionsnedsättning behöver säkerställas vid tillämpningen

Vidare konstaterar utredningen att personer med funktionsnedsättning samt personer som uppnått ålder för ålderspension eller nära pensionsålder undantas från kraven om självförsörjning⁵ inom ramen för särskilda skäl. Utifrån den restriktiva praxis för hur särskilda skäl i dagsläget tillämpas vid ansökan om uppehållstillstånd är DO oroad över om utredningens bedömning om att alla personer med funktionsnedsättning omfattas av undantaget kommer att följas i praxis. DO ser därför behovet av att det genom tydliga skrivningar i förarbetena till bestämmelsen säkerställs att en generös tolkning av lagen ska gälla för personer med funktionsnedsättning inom ramen för särskilda skäl. Alternativt bör det klargöras att de särskilda ersättningsformer som finns för personer med olika funktionsnedsättningar ska omfattas av innebörden av självförsörjning.

Ökade skillnad i hemvisttid mellan nordiska och utomnordiska medborgare

Utredningen föreslår generellt längre hemvisttider än nu gällande vid ansökan om medborgarskap, dock inte för alla grupper.

Skälet till att hemvisttider finns som krav är att ”personen ska ha kunskaper om och vara integrerad i det svenska samhället samt att under en längre tid kunna bedöma en utlännings lämplighet att bli svensk medborgare”⁶.

Utredningen konstaterar samtidigt att medborgarskap, utifrån till exempel möjligheten att delta i demokratiska val, i sig är ett viktigt sätt att integreras i ett samhälle.

⁴ Kommittédirektiv 2023:129, sid 1.

⁵ SOU 2025:1, sid 499.

⁶ SOU 2025:1, sid 184.

Hemvisttiden för medborgare i andra nordiska länder föreslås fortsatt vara två år medan den generella hemvisttiden för utomnordiska medborgare föreslås öka från fem år till åtta år.

Utredningen menar dels att de nordiska länderna i Helsingforsavtalet från 1962 förbundit sig att ha fördelaktigare regler för nordiska medborgare vid ansökan om medborgarskap⁷, dels att ”de nordiska medborgare, med de historiska banden mellan länderna och likheterna i kultur och samhälle, inte kräver särskilt lång tid för att integreras i och få goda kunskaper om det svenska samhället”⁸.

Samtidigt landar utredningen i att förlänga den generella hemvisttiden för utomnordiska medborgare med tre år med hänvisning till säkerhetspolisens bedömning om att det krävs minst sju års hemvisttid för att kunna bedöma att en person inte utgör en säkerhetsrisk.

Varför det är viktigare att säkerställa att en utomnordisk person, i relation till en nordisk person, inte utgör en säkerhetsrisk framgår dock inte av utredningen. På vilka grunder utredningen gör antagandet att nordiska medborgare inte kräver särskilt lång tid för att integreras i och få goda kunskaper om det svenska samhället medan det motsatta alltid skulle gälla för utomnordiska medborgare framgår inte heller, bortsett från ländernas historiska kopplingar.

DO ser risker med att befintliga ojämlika krav förstärks ytterligare utifrån medborgarskap och kan innebära att främst utomnordiska medborgare i lägre utsträckning än andra nordiska medborgare kommer kunna åtnjuta rättigheter som följer av det svenska medborgarskapet, så som vistelserätt, utreserätt, rösträtt. DO ställer sig dessutom tveksam till om den stora skillnaden i hemvisttid mellan nordiska och utomnordiska medborgare är skäligen och proportionerlig och därmed förenlig med internationell rätt.⁹

Misstanke om brott som grund för avslag kan få diskriminerande effekter för vissa etniska grupper

DO vill även uppmärksamma de risker för etnisk diskriminering som finns när misstanke om brott ligger till grund för avslag vid ansökan om medborgarskap.

⁷ SOU 2025:1, sid 192.

⁸ SOU 2025:1, sid 192-193.

⁹ CERD Generell rekommendation nr 30 och ICCPR artikel 26.

Det finns rapporter om att diskriminerande etnisk profilering förekommer inom rättsvårdande myndigheter i Sverige.¹⁰ Alltså att personer blir misstänkta, anhållna, gripna eller utsatta för andra former av ingripanden utifrån diskriminerande föreställningar om att vissa etniska grupper är mer brottsliga än andra. Företeelsen kan i förlängningen innebära att kravet om frånvaro av brottsmisstanke kan slå hårdare mot vissa etniska grupper vid ansökan om medborgarskap. Mot denna bakgrund anser DO att kravet kan utgöra ett hinder för lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet i fråga om medborgarskap. DO ser därför med oro på att kravet även ska gälla barn mellan 15–18 år.

Beslut i detta ärende har fattats av Cecilia Narby, chef för utveckling- och analysenheten efter föredragning av utredare, Malpuri Groth.

Cecilia Narby

¹⁰ BRÅ 2013:12 "Polisens arbete med profilering och likabehandling - Med fokus på diskriminerande etnisk profilering".